

ravnodušen, erotično odsoten ljubimec, še najbolj prepričljiv v prizorih, ko mu očitno že ni več za Ano.

Sava Severjeva je igrala prešuštno ženo, kakršna je mogoča osemdeset let po plemiški družbi in dobi, ki jo slika Tolstoj v svojem romanu, se pravi nervozno, nemirno, protislovno, deklasirano ženo modernega časa, ženo, ki se v duševnih stiskah ne zateku k bogu, marveč k drogam in mamilom. Vzlic nedvomni interesantnosti lika Save Severjeve je bila njena Ana vendarle tuja fevdalnemu okolju.

Štefanija Drolčeva se je bolj približala Tolstojevi zamisli Ane, tiste Ane, ki je po vsej svoji vzgoji vezana na fevdalno družbo, v kateri živi, na njene razredne predsodke, Ane, ki svojega prešuštva ne občuti samo kot družaben škandal, marveč kot greh v smislu pozitivne religije in ki prenaša ta greh samo iz nepremagljive ljubezni do Vronskega, dokler jo ta ljubi, potem pa gre neogibno v smrt. In vendar je bila tudi Drolčeva Ana, ki je imela mnogo skupnih črt s Severjevo, močnejša v prizorih, ko se zoperstavlja Kareninu in ko se razhaja z Vronskim, kot pa v prizorih, kjer izpoveduje svojo brez-pogojno in usodno ljubezen do Vronskega. Kajti tudi Štefanija Drolčeva je po svojem bistvu moderna igralka, moderna v tem smislu, da sta ji bližja sodobni nemir in razklanost kot moralna vezanost na konservativne sile družbe. Tudi pri njej smo pogrešali oni samopozabni čustveni ekshibicionizem, ki je tako značilen za ženske like v ruski epiki in dramatikih.

Vladimir Kralj

WILLIAM FAULKNER, REQUIEM ZA VLAČUGO

Faulknerjev Requiem za vlačugo* ni samo dovolj vzgleden primer dramatizacije pripovednega besedila (gre za avtorjevo lastno odrsko prireditev), marveč je po svoji moralni in akcijski strukturi hkrati poučen za sodobno ameriško pojmovanje tragike in dramatike sploh.

Snov je z ameriškega Juga: Temple Drake, sedemnajstletna študentka, potomka že degenerirane aristokracije Juga, se odpravi s svojimi kolegi na ogled neke znamenite baseballske tekme v bližnjem mestu s trdnim namenom, da na tem izletu doživi erotično avanturo. Na neki železniški postaji zapusti vlak in sede v avto mladega virginijskega patricijskega sina Gowana Stevensa, ki s svojimi dvajsetimi leti opravlja izpit iz pijančevanja in don-juanstva in iz obeh predmetov klavrnó propade. Pijan se z avtom zabije v drevo blizu neke krčme, ki je shajališče tihotapcev z žganjem. Gowan v krčmi prespi svojo živinsko pijanost, Temple Drake pa je tu priča umora enega izmed tihotapcev. Morilec Vitelli, lastnik nočnega bara v Memphisu, jo odpelje v neki memphiški bordel, kjer jo ima nekaj mesecev zaprto, ne iz strasti do mladega dekleta, Vitelli je namreč impotenten, marveč, ker jo hoče imeti za pričo kot svoj alibi na sodni obravnavi o umoru. Temple Drake, ki bi iz bordela lahko ušla, tega niti ne poskuša, ker »jo zlo mika« in Vitelli sam ji priskrbi ljubimca, hišnika svojega nočnega bara Reda, v katerega se Temple Drake »zatreška« in mu po vsakem nočnem obisku pri njej pisari

* Uprizoritev Eksperimentalnega gledališča v Ljubljani. Režija: Balbina Battelino-Baranovič, scena: Niko Matul.

brezsramna pisma. Reda zadene kmalu na poti k njej na dvorišču krogla iz istega revolverja, ki je podrla na tla neznanega tihotapca v krčmi in istega morilca Vitellija kmalu nato obesijo v Alabani zaradi nekega umora, ki ga ni zagrešil. Po šestih mesecih se vrne Temple Drake k svojemu očetu in bratu in zdaj se mladi virginijski aristokrat prvič resnično pokosa svojega divjaškega življenja in je pripravljen s poroko poravnati »škodo«, ki jo je prizadel Temple Drake z ugrabitvijo. Po poroki v Parizu se vrneta oba »očiščena« v puritansko družbo, in ko si vzameta nekdanj zapito zamorsko vlačugo Nancy Mannigoe za služkinjo in pestunjo v hišo, veljata v puritanski družbi kot vzgled krščanske plemenitosti in dobrodelnosti. Toda zakon, sklenjen zgolj na obojestranskem odpuščanju in medsebojni hvaležnosti, je na trhli osnovi. Gowana sicer drži celih osem let puritanski napuh pokonci, da se vzdržuje ves ta čas i pijančevanja i spolnega razvrata, toda Temple Drake težko prenaša dan na dan očitno ji izkazovano odpuščanje, ki jo nenehoma spominja na preteklost, zato misli na beg. Ko pa drugič zanosi, se ji zdi pot v svobodo za vedno zaprta. Prav tedaj se pojavi pri njej Redov mlajši brat Pete s svežnjem pisem, ki jih je pisarila Temple Redu iz bordela, z očitnim namenom, da jo izsiljuje. Temple Drake bi mu mogla sramotna pisma odkupiti in se izsiljevalca za vedno otresti. Tega pa ne stori, zakaj zlo jo znova zamika. Vda se Peteju, ki je na las podoben svojemu bratu, in sklene z njim in s svojo šestmesečno hčerko zbežati od moža. Tej nakani se zoperstavi Nancy Mannigoe s svojo samohotno notranjo silo črnske rase, ki pa ne more ne z zvijačo ne s prigovarjanjem zadržati Temple pred pogubnim korakom, zadavi za »rešitev njene duše« otroka v zibeli in ji tako zapre pot nazaj v preteklost, v pogubo.

Sodni zbor obsodi Nancy Mannigoe, ki zločina ne taji, na smrt na vešalih. Črnko zagovarja Gowanov stric Gavin Stevens in pri obravnavi sta navzoča tudi Gowan Stevens in Temple, ki igra užaloščeno mater. Odvetnik Gavin Stevens sluti ozadje Nancyninega zločina, vendar je ne more rešiti, skuša pa rešiti Temple, se pravi, rešiti njeno dušo, skuša jo pripraviti do izpovedi in do notranjega očiščenja. In ta notranja drama v Temple Drake, ki prične od dneva smrtno obsodbe Nancy Mannigoe in se konča s Templinim očiščenjem v noči pred obešenjem črнке, tvori dejanje Faulknerjeve drame.

V zamisli in izvedbi Faulknerjeve drame so obseženi skoraj vsi važni elementi sodobne ameriške dramaturgije: tragedija ne več kot spopad akcij, marveč v smislu Archerja kot *duševna kriza*, torej v največji bližini Dostojevskega, psihoterapija krivega junaka, ki ga v Requiemu opravlja državni pravnik Stevens, vera v predestinacijo, ta ameriška inačica grške usode na odru, t. j. vera v naprej določeno začasno ali večno človeško pogubljenje, v vrojeni mik zla, »ki se mu je treba upreti, še preden človek zlo spozna«, kakor pravi v delu Temple, in vera v milost, ki edina more človeka rešiti pogube in ki nastopa v tem delu kot »slepo naključje«, ki na sinova usta prižene Temple iz Kalifornije nazaj v mesto, kjer sodijo Nancy in kjer Temple končno reši svojo dušo. In podzavest, svet izrinjenih elementarnih strasti in izrojenih sla, ki daje ameriškim odrskim delom včasih veličino tragedije, ki jo je evropska slabokrvna drama že zdavnaj izgubila.

V Faulknerjevem Requiemu nahajamo tudi ameriško teorijo tragedijske katarze, ki jo je najbolj jasno izpovedal dramatik in teoretik Maxwell Anderson v svoji študiji *The Essence of Tragedy*: »Taka zgodba (s katarzo) naj

občinstvu dokaže, kako trpljenje človeka očisti, kako da človeku spoznati, da je vzlic temu, da smo živali, v nas vendarle božja iskra, ki nas sili biti boljši, kot smo.« To misel o očiščenju človeka po trpljenju nahajamo skoraj dobesedno v zadnjem razgovoru med Temple in Nancy o smislu človeške eksistence.

V tej učinkoviti dramaturgiji nahajamo tudi tako imenovani ameriški »selektivni realizem« na odru, ki obstaja v prostem premikanju dramskega dejanja v času in prostoru, v zgolj skeletno označeni scenski podobi, v irealni scenski osvetljavi, v ekspresivni liniji v govoru in dejanju, vendar na trdni psihoanalitični osnovi in v vodilnem motivu. Vodilni motiv, ki je v tem delu motiv rasne diskriminacije, ironično obsežen že v naslovu, je v osebju drame izražen v belem angelu s črno dušo (Temple Drake) in v črnem angelu z belo dušo (Nancy Mannigoe).

Vse dramski tekst je napisan predvsem na osebo Temple Drake. Vse druge osebe, njen mož, odvetnik, guverner, Pete, Tubbs, so zgolj dramaturška sredstva za njeno veliko soloarijo in celo njen moralni in idejni nasprotek. Nancy Mannigoe je v svoji samopozabni odrevenelosti bolj monumentalni kip svetniškega mučeništva kot živ človek in akter.

Temple Drake je igrala kot gost Štefanija Drolčeva, članica SNG v Trstu. Veliko in naporno vlogo je obvladala suvereno in čeprav smo jo v Ljubljani že ponovno videli, je Štefanija Drolčeva prav s to vlogo pokazala res zrelo mojstrstvo in izredno zanimivo, svojevrstno, vseskozi individualno mimično, pantomimično in glasovno igro.

Štefanija Drolčeva je igrala Temple Drake ne s sentimentom, ne s predahnjenimi čustvi male ali velike žalosti, male ali velike hudobije, marveč s čuti, z živci, igrala jo je z večjo ali manjšo psihofizično razdraženostjo, vznemirjenostjo, telesnim odporom, napadalnostjo in telesno onemoglostjo. skratka, igrala je s telesnimi, ne moralno sentimentalnimi reakcijami ženske duševnosti, igrala je pravo vitalno žensko, ne pa literarno predstavo o ženski moralnosti. Res škoda, da dnevna kritika te kvalitete njene igre ni dovolj opazila in primerno ocenila.

Režija Balbine Battelino-Baranovičeve je dala ameriškemu selektivnemu realizmu ustrezno umetniško podobo. Gowana Stevensa je igral Mihael Baloh kot gost, Nancy Mannigoe Vika Grilova, odvetnika Stevensa Jože Zupan, izsiljevalca Peteja Leopold Bibič, guvernerja France Presetnik, ječarja Tubbsa Laci Cigoj.

Vladimir Kralj